

DİSK / GENEL-İŞ

Türkiye'de Kadınlar ve Kadın Emeği Raporu

Mart 2018

Araştırma Dairesi

DİSK / GENEL-İŞ

Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası

EMEK ARAŞTIRMA RAPORU:

***TÜRKİYE'DE
KADINLAR ve KADIN EMEĞİ
(Mart-2018)***

Bu çalışmayı, 8 Mart'ı yaratan bize armağan eden ve hayatın her alanında mücadele sürdüren kadınlara adıyoruz.

Sendikamız, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'ne atfen her yıl kadın işçilerin çalışma hayatında karşılaştığı sorunlarını görünür kılmak amacıyla *Kadın Emegi Raporu* hazırlamaktadır. TÜİK, OECD, EOROSTAT, ILO, ÇSGB ve Dünya Ekonomik Forumu verileri kullanılarak yapılan bu yılki araştırmamızın sonuçları şöyledir:

- Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılma Oranı, AB ve OECD Ülke Ortalamalarının Altında!**
- Her 10 Kadından Yalnızca 3'ü Çalışıyor!**
- Geniş Tanımlı Kadın İşsizliği 3 Milyona Yaklaştı!**
- Kadınların Yarıya Yakını Kayıt Dışı Çalıştırılıyor!**
- Kadınların Gerçek Sendikalaşma Oranı Yüzde 6!**

➤ 2017'DE KADINLARIN DURUMU

2017'de de kadınlar hayatın her alanında eşitsizlik, ayrımcılık, şiddet, cinsel istismara maruz kaldı. Türkiye nüfusunun %49,8'ini¹ oluşturan kadınların, toplumsal eşitsizliklerin etkisiyle siyasetten hukuka, eğitimden sağlığa kadar hayatın her alanında hakları kısıtlandı.

- ✓ **Çocuk Gelin ve Çocuk Anne Sayısı Arttı:** Kız çocuklarının eğitim ve yaşam haklarından mahrum bırakılarak evlenmeye ve anne olmaya zorlanması, çocuk gelin ve çocuk anne gerçeğini giderek büyütülmektedir. **Türkiye'de resmi rakamlara göre her 10 kadından en az 3'ü 18 yaşının altında evlendirildi.² 17 bine yakın kız çocuğu doğum yaptı. Doğum yapan kız çocuklarının 234'ü ise maalesef 15 yaşın altında.³** Bu çocukların büyük bir kısmı çocuk gelin olmakla birlikte çocuk istismarları sonucu da doğum yapmak zorunda kalan kız çocukları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çocuk gelinlerde ve çocuk annelerde resmi rakamların yanı sıra kayıtlara geçirilmeyen ve hakkında yasal işlem yapılmayan çocuk gelinler ve çocuk anneler de göz önünde bulunduğu hiç kuşkusuz bu sayı daha da artacaktır.
- ✓ **Her Gün En Az 4 Kadın Şiddete Maruz Kaldı:** Kadına yönelik şiddet hayatın her alanında kadınların karşısına çıkmaya devam ediyor. Kadınlar aile içinde, sokaklarda, toplu taşıma araçlarında ya da işyerlerinde tanıdıkları veya tanımadıkları erkekler tarafından hemen her gün şiddete maruz kalıyor. **2017 yılında en az 286 kadın ve kız çocuğu öldürüldü. 101 kadın tecavüze, 248 kadın tacize, 377 kız çocuğuna cinsel istismara ve 418 kadına şiddete maruz kaldı.⁴ Kayıtlı rakamlara göre her gün en az 4 kadın şiddete uğradı.**

¹ TÜİK. (2017). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Kadın nüfusu: 40 milyon 275 bin 390

² TÜİK. (2016). Aile Yapısı Araştırması.

³ TÜİK. (2016). Doğum İstatistikleri.

⁴ BİANET. (2017). Erkek Şiddet Çetelesi.

✓ **Yoksulluk En Çok Kadınları Etkiliyor:** Türkiye’de yoksulluktan en çok kadınlar etkileniyor. Türkiye’de resmi rakamlara göre 16 milyondan fazla yoksul var ve nüfusuna göre yoksulluk oranı yüzde 21,2’dir. Kadınların yoksulluk oranı ise 21,6’dır. Yani her 10 kadından 2’si yoksuldur.⁵

✓ **Türkiye Cinsiyet Eşitliğinde Son Sıralarda:** Küresel ölçekte yapılan toplumsal cinsiyet araştırmaları, Türkiye’de kadınların çalışma hayatından kaynaklanan sorunlarının temelini toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayandığını ortaya koyuyor. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2017 yılında hazırladığı Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi sonuçlarına göre; Türkiye 145 ülke içinde 131. sırada yer almaktadır. Aynı araştırmada, çalışma hayatındaki kadınların durumunu ortaya koyan “ekonomik katılım ve fırsat eşitliği” göstergesine baktığımızda da Türkiye 144 ülke içinde 128. sıradadır. Eğitime ulaşım fırsatlarında, siyasete katılımı, ekonomik katılım ve fırsatlarda 144 ülke içerisinde sonlardadır.⁶

✓ **Kadınlar Kendini Güvende Hissetmiyor:** Kadına yönelik saldırıların artmasına karşın gerekli yasal ve koruyucu önlemlerin alınmaması nedeniyle kadınlar kendilerine güvensiz hissediyor. Her 10 kadından 4’ü kendisini güvende hissetmiyor.⁷

⁵ TÜİK. (2016). Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanan cinsiyet bazında yoksul sayıları ve yoksulluk oranı.

⁶ Dünya Ekonomik Forumu. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Raporu. Ss. 324-325

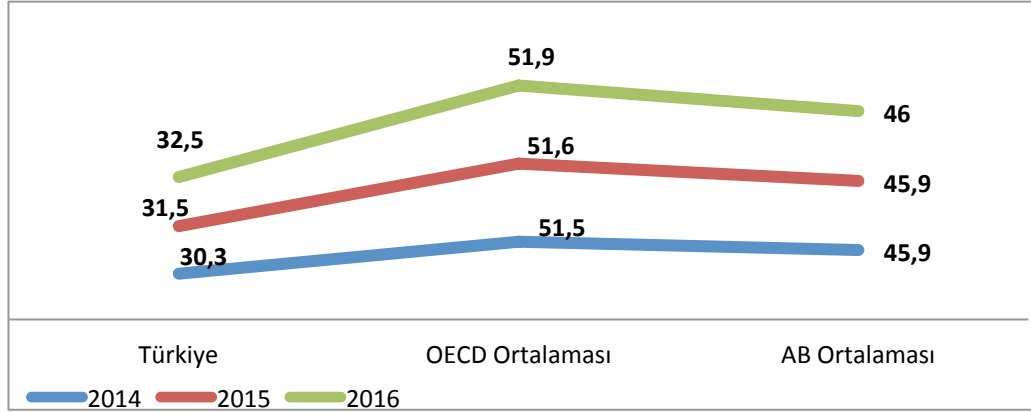
⁷ TÜİK. (2016). Yaşam Memnuniyeti Araştırması.

➤ KADIN EMEĞİNDEKİ DURUM

✓ Kadınların İşgücüne Katılma Oranları Düşük, İstihdama Katılımları Yetersiz...

Kadınların işgücüne katılma oranı, 2017 yılı Kasım ayında bir önceki yılın Kasım ayına göre 1,1 puan artarak yüzde 33,8'e yükselmiştir.⁸ Ancak bu artışa rağmen, Türkiye'de kadınların işgücüne katılma düzeyi, OECD ve AB'ye üye ülke ortalamalarının çok altındadır. Yıllık verilere göre 2016 yılında kadınların işgücüne katılma oranı Türkiye'de yüzde 32,5 iken OECD üye ülke ortalamalarında yüzde 51,9, AB üye ülke ortalamalarında yüzde 46'dır.

Tablo.1. OECD, AB ve Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılma Oranları.⁹

Kaynak: OECD, EUROSTAT, TÜİK. (2017). İşgücüne katılma oranları yıllık sonuçlar

✓ Her 10 Kadından Yalnızca 3'ü Çalışıyor!

Kadınların istihdama katılım oranı, 2017 yılı Kasım ayında bir önceki yılın Kasım ayına göre 1,8 puan artarak yüzde 29,3'e çıkmıştır.¹⁰ Yıllık bazda bakıldığında ise artış oranı daha azdır. 2015 yılında kadınların istihdama katılım oranı yüzde 30,2 iken, 2016 yılında sadece 0,4 puan artarak 30,6'ya yükselmiştir. Bunda kadınların istihdama katılımına yönelik politikaların yeterli olmamasının yanı sıra kadınlara

⁸ İşgücü, referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusu kapsar. İşgücü, istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamı olarak ifade edilmektedir. İşgücüne katılma oranı, işgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

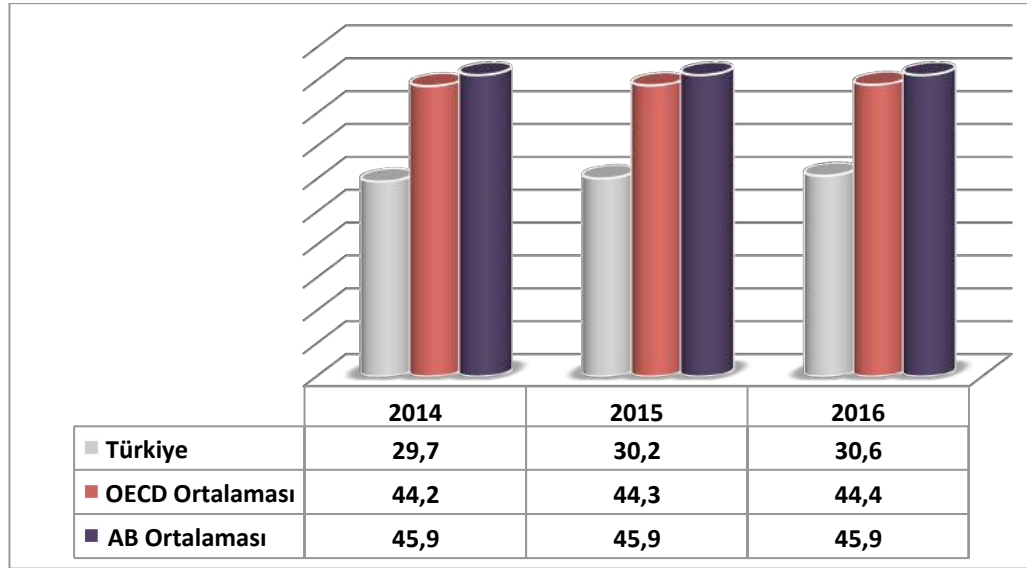
⁹ Grafiklerde yer alan AB ortalamaları AB üyesi 28 ülkeyi kapsamaktadır.

¹⁰ İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

atfedilen toplumsal rollerin de önemli bir etkisi vardır. Örneğin 11 milyondan fazla kadın ev işleri nedeniyle çalışma hayatına katılamadığını belirtmiştir.¹¹

Türkiye’de kadın istihdamı da OECD ve AB üye ülke ortalamalarının altındadır. Yıllık verilere göre 2016 yılında kadınların istihdama katılım oranı OECD üye ülke ortalamalarında yüzde 44,4, AB üye ülke ortalamalarında yüzde 45,9’dur.

Tablo.2. OECD, AB ve Türkiye’de Kadınların İstihdam Edilme Oranları

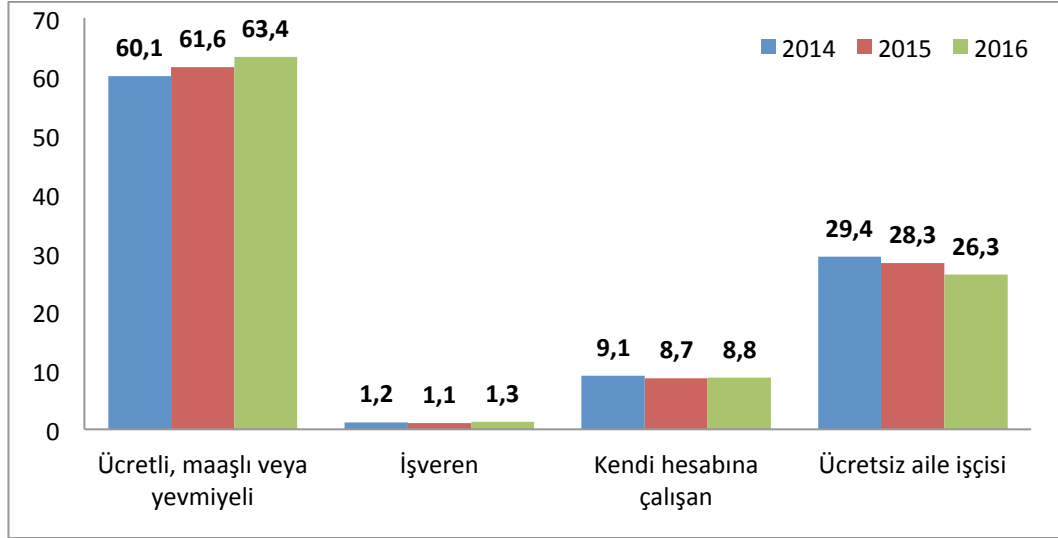

Kaynak: OECD, EUROSTAT, TÜİK. (2017). İstihdam oranları yıllık sonuçları.

İstihdam edilen kadınların işteki durumuna bakıldığında ise; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışan kadınların sayısı artarken, kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların sayısı düşmüştür. Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışan kadın oranı 2014 yılında yüzde 60 iken, 2016 yılında yüzde 63’e, **2017 yılı Kasım ayında ise yüzde 65,2’ e yükselmiştir. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranı ise 2014 yılında yüzde 29,4 iken, 2016 yılında yüzde 26,3’e gerilemiş, 2017 yılı Kasım ayında ise yüzde 24 olmuştur.**

¹¹ TÜİK.(2017). İşgücü İstatistikleri. Kasım 2017 verilerine göre 11 milyon 160 bin kadın ev işleri nedeni ile işgücüne dahil olmadıklarını belirtmiştir.

Tablo.3. İstihdam Edilen Kadınların İşteki Durumlarına Göre Dağılımı.

Kaynak: TÜİK.(2017). İşgücü istatistikleri yıllık sonuçlarından yararlanarak Araştırma Dairesi tarafından hesaplanmıştır.

✓ **Kadınların Yarıya Yakını Kayıt Dışı Çalıştırılıyor!**

Kadınlar istihdam içerisinde yeterince yer almamakla birlikte çalışma hayatında karşı karşıya kaldıkları en önemli sorun kayıt dışı çalıştırılmalarıdır. 2017 yılı Kasım ayı verilerine göre istihdam edilen kadınların yüzde 43'ü kayıt dışıdır. Ücretsiz aile işçisi her 10 kadından 9'u, kendi hesabına çalışan her 10 kadından 7'si, ücretli maaşlı veya yevmiyeli çalışan her 10 kadından 2'si kayıt dışı çalıştırılmaktadır.¹² Bu durum kadınların çalışma hayatında daha güvencesiz olmalarının yanı sıra en temel sağlık, emeklilik gibi haklardan mahrum kalmalarına neden olmaktadır.

Tablo.4. Kayıt Dışı Kadın İstihdamı

Bin Kişi	İstihdam Edilen Kadınların Toplamı	Kayıtlı İstihdam Edilen Kadınlar	Kayıt Dışı İstihdam Edilen Kadınlar	Kayıt Dışı İstihdam Oranı
2014	7.688	3.964	3.724	48,4
2015	8.058	4.347	3.711	46,0
2016	8.314	4.636	3.678	44,2
2017/11	8.905	5.064	3.841	43,13

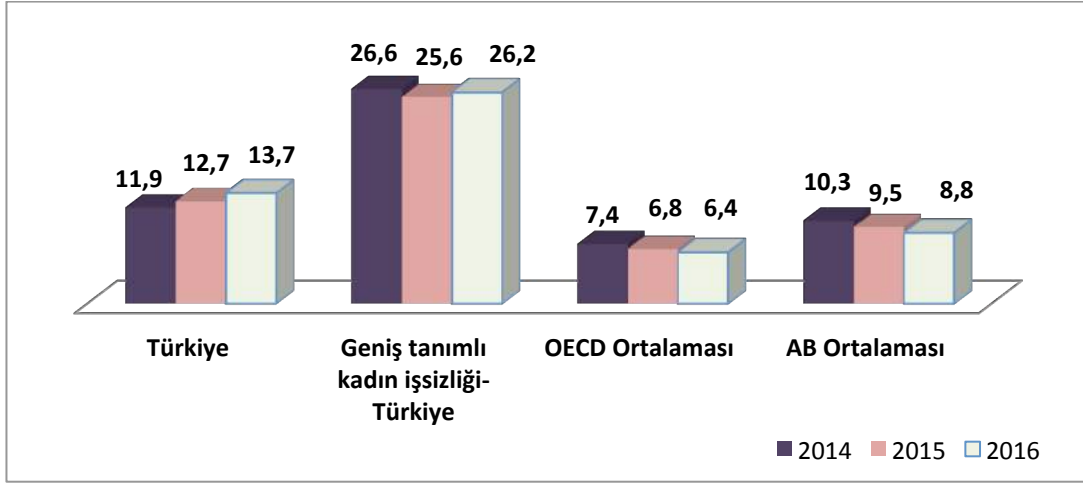
Kaynak: TÜİK.(2017). İşgücü İstatistikleri

¹² TÜİK.(2017). İşgücü İstatistikleri

✓ **Geniş Tanımlı Kadın İşsizliği 3 Milyona Yaklaştı !**¹³

İşsizlikten en çok kadınlar etkilenmekte ve işsizlik yıldan yıla artmaktadır. 2014 yılında yüzde 11,9 olan kadın işsizlik oranı, 2016 yılı sonunda yüzde 13,7'ye çıkmış, **2017 yılı Kasım ayında ise yüzde 13,4 olmuştur. OECD ve AB ülkelerinde ise kadın işsizliği düşme eğilimindedir.** OECD'ye üye ülkelerde kadın işsizliği ortalaması 2014 yılında yüzde 7,4 iken, 2016 yılında yüzde 6,4'e gerilemiştir. AB'ye üye ülkeler ortalamasında ise kadın işsizliği yüzde 10,3'ten yüzde 8,8'e gerilemiştir. 2014 yılında 2 milyon 788 bin olan geniş tanımlı kadın işsizliği 2016 yılında 2 milyon 959 bine, **2017 yılı Kasım ayında 2 milyon 896 bine ulaşarak** yüzde 24,5 olmuştur.

Tablo.5. AB, OECD ve Türkiye'de Kadınların İşsizlik Oranları.

Kaynak: OECD, EUROSTAT, TÜİK. (2017). İstihdam oranları yıllık sonuçlarından yararlanarak Araştırma Dairesi tarafından hesaplanmıştır.

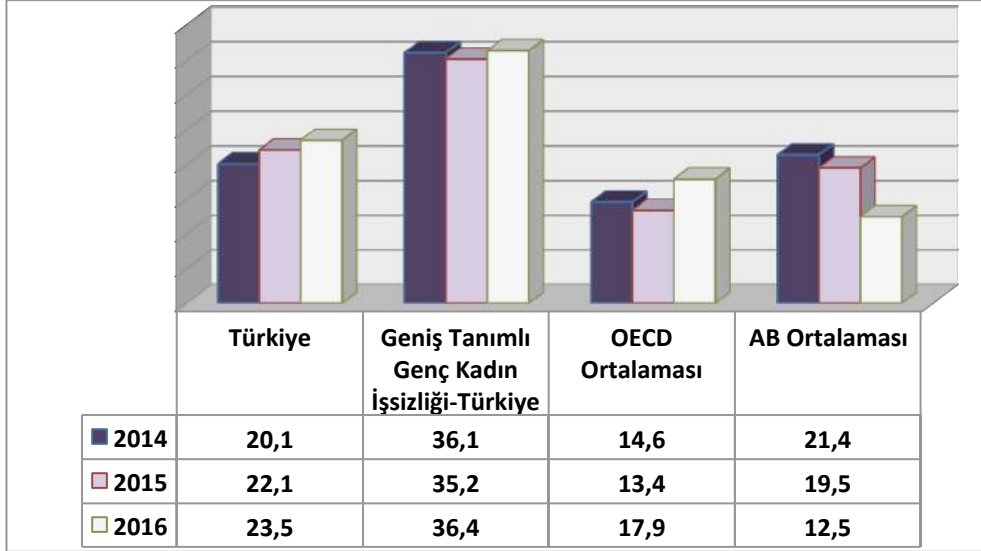
✓ **İşsizlikten En Çok Genç Kadınlar Etkileniyor!**

Ülkemizde genç kadın işsizliği OECD ve AB üye ülke ortalamalarının yaklaşık 2 katıdır. 2014 yılında yüzde 20 olan genç kadın işsizliği, 2016 yılında yüzde 23,5'e, **2017 yılı Kasım ayında ise yüzde 25'e çıkmıştır.** 2014 yılında yüzde 36,1 olan geniş tanımlı kadın işsizliği 2016 yılında yüzde 36,4, **2017 yılı Kasım ayında ise 760 binle yüzde 35,8 olmuştur.** Türkiye'de olduğu gibi OECD ülkelerinde de genç

¹³Geniş tanımlı işsizlik hesaplaması klasik dar tanım kapsamında yer alan işsizler yanında, iş bulma ümidini kaybeden işsizleri, iş aramayan ancak çalışmaya hazır olan işsizleri, mevsimlik ve zamana bağlı eksik çalışanları kapsayan alternatif işsizlik tanımıdır. Çalışma ekonomisi literatüründe kullanımı giderek artan bir hesaplama yöntemidir.(DISK-AR)

kadın işsizliği artarken, AB ülkelerinde düşmektedir. OECD'ye üye ülke ortalamalarında genç kadın işsizliği 2014 yılında yüzde 13,6 iken, 2016 yılında yüzde 17,9'a çıkmıştır. AB'ye üye ülke ortalamalarında ise 2014 yılında yüzde 21,4 olan genç kadın işsizliği, 2016 yılında yüzde 12,5'a gerilemiştir.

Tablo.6. 15-24 Yaş Arası Genç Kadın İşsizliği

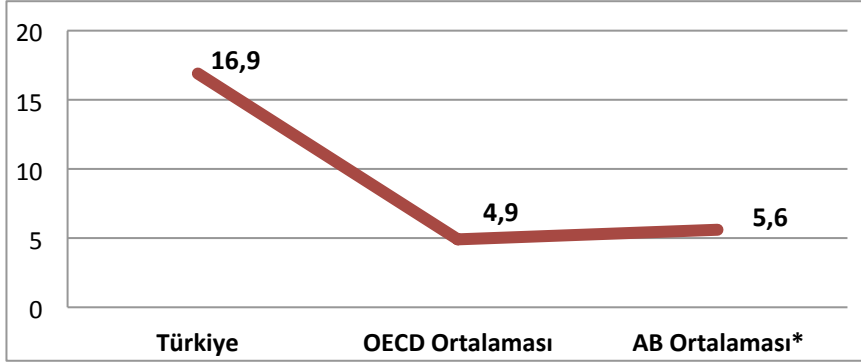

Kaynak: OECD, EUROSTAT, TÜİK. (2017). İşsizlik oranları yıllık sonuçlarından yararlanarak Araştırma Dairesi tarafından hesaplanmıştır.

✓ **Üniversite Mezunu Kadın İşsizliği, OECD ve AB Üye Ülke Ortalamalarının 4 Katına Ulaştı!**

Kadınlar için işsizlik yükseköğrenim mezunu olma durumunda da çok fazla değişmiyor. Yükseköğrenim mezunu kadınların işsizlik oranı 2016 yılı için yüzde 16,9 olarak gerçekleşti. Ancak bu oran AB ve OECD'ye üye ülke ortalamalarının oldukça üstündedir. OECD'ye üye ülke ortalamalarında yükseköğrenim mezunu kadın işsizliği yüzde 4,9 iken, AB'ye üye ülke ortalamalarında yükseköğrenim mezunu kadın işsizliği yüzde 5,6'dır.

Tablo.7. Yükseköğretim Mezunu Kadın İşsizliği

Kaynak: OECD, EUROSTAT, TÜİK. (2016). İşsizlik oranları yıllık sonuçları.

✓ **1 Milyondan Fazla Kadın Haftalık 45 Saatten Fazla Çalıştırılıyor!**

Kadınlar, haftalık yasal 45 saat olan çalışma süresinin çok üzerine çalıştırılıyor. 2017 Kasım ayı verilerine göre 3 milyon 99 bin kadın yani kadın çalışanların yüzde 34'ü haftalık 45 saatin üzerinde çalıştırılıyor. 1 milyon 26 bin kadın ise haftalık 45 saatin üzerinde ve kayıt dışı çalıştırılıyor.¹⁴

Bununla birlikte çalışma sürelerini ayrıntılı incelediğimizde ise kayıt dışı çalıştırmanın en fazla kısmi süreli çalışmada yoğunlaştığı görülmektedir. Haftalık 1-16 saat arası çalışan kadınların yüzde 87'si, haftalık 17-35 saat çalışan kadınların ise yüzde 67'sinin kayıt dışı istihdam edildiği görülmektedir.

Tablo.8. Çalışma Süreleri ve Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılıklarına Göre Kadın İstihdamı

2017 Kasım (Bin Kişi)	1-16 saat	17-35 saat	36-45 saat	46 saat ve üstü	İş Başında Olmayanlar ¹⁵	Toplam
Kayıtlı	106	730	2.021	2.073	131	5.063
Kayıt Dışı	731	1.498	490	1.026	96	3.841

Kaynak: TÜİK.(2017). İşgücü istatistikleri bilgi edinme sistemi.

¹⁴ TÜİK.(2017). İşgücü istatistikleri bilgi edinme sisteminden elde edilen verilerle hesaplanmıştır.

¹⁵ İş başına olmayanlar; istihdamda olanlardan anket döneminde işinin başında bulunmayanlar için çalışma süreleri hesaplanamamaktadır.

✓ Kadınların Gerçek Sendikalaşma Oranı Yüzde 6!

Kadınların çalışma hayatına katılımlarının yetersiz olması, kadın istihdamının kayıt dışı ve küçük işletmelerde yoğunlaşması, toplumsal cinsiyet ayrımına dayalı rol ve sorumluluklar ile sendikalarda erkek egemen politikaların varlığı kadınların sendikalara katılımını engellemektedir.

Türkiye’de sendikal örgütlenme kadın ve erkek işçiler için yıldan yıla artış gösterse de yine de yetersizdir. 2014 Ocak ayında yüzde 4,6 olan kadınların sendikalaşma oranı, 2018 Ocak ayında yüzde 8,1’e çıkmıştır. Ancak bu oran erkek işçilerin sendikalaşması ile kıyaslanamayacak kadar azdır. Erkek işçilerin sendikalaşma oranı ise yüzde 10,6’dan yüzde 13,5’e yükselmiştir.

Kayıt dışı istihdamı da içine alarak yapılan yaptığımız hesaplamada kadın işçilerin gerçek sendikalaşma oranı **yüzde 6'lara** düşmektedir.¹⁶

Tablo.9. Cinsiyete Göre Sendikalaşma Sayı ve Oranları.

Yıllar Ocak Ayı	Sendikalı Erkek İşçi		Sendikalı Kadın İşçi		Toplam Sendikalı İşçi	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
2014	914.204	10,6	133.992	4,6	1.096.540	9,4
2015	1.051.594	11,7	185.454	5,8	1.297.464	10,6
2016	1.195.053	12,9	255.029	7,5	1.514.053	11,9
2017	1.214.373	13,1	268.927	7,9	1.546.565	12,1
2018	1.336.283	13,5	317.606	8,1	1.714.397	12,3

Kaynak: ÇSGB bilgi edinme sisteminden edinilen bilgilerle Araştırma Dairesi tarafından hesaplanmıştır.¹⁷

¹⁶ 2017 Ocak ayı kayıt dışı çalıştırılan ücretli, yevmiyeli veya maaşlı çalışan kadın sayısı 1 milyon 2 bin'dir.

¹⁷ (*)Bilinmeyen: banka, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birliklerin personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri SGK'a devri ertelendiği için ve çalışanlar ve üyeler için toplu bildirim yapıldığından dolayı cinsiyet ayrımı yapılamamaktadır. Bu nedenle bilinmeyen grubu hesaplamalara dahil edilmemiştir.

NE İSTİYORUZ?

Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için öncelikli taleplerimiz;

1. Kadın istihdama katılımını güçlendiren ve cinsiyet eşitliğini gözeten sosyal politika önlemleri alınmalıdır. Kadınlara özgü görülen ev içi sorumlulukların çözümü için kamu politikaları hayata geçirilmelidir. Özellikle kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafından ücretsiz kreş, gündüz bakım evi, hasta ve yaşlı bakım evleri gibi merkezler açılmalıdır.
2. Kadınların çalışma hayatında insana yakışır iş, gelir ve sosyal güvencesinin olduğu çalışma koşulları yaratılmalıdır.
3. Kadınların iş hayatında karşılaştıkları ücret eşitsizliği, terfi sürecinde ayrımcılık gibi sorunlarına karşı ayrımcı ve cinsiyetçi politikalardan vazgeçilmelidir.
4. Ücrette kesinti olmadan ebeveyn izni kadın ve erkeğin eşit bir şekilde kullanması şartıyla yeniden düzenlenmelidir.
5. İşyerlerinde kadınlara yönelik şiddet ve tacizde kadının beyanı esas alınmalı, denetim ve ceza mekanizmaları işletilmelidir.
6. Sendikalar, kadınların yoğun olduğu işkollarına ve istihdam biçimlerine yönelik örgütlenme modelleri geliştirmelidir.
7. Sendikalı kadın işçilerin özgün sorunlarına yönelik toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı toplu sözleşmeler yapılmalıdır.